

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ШКІЛ НА ТЕРЕНАХ КОЛИШНЬОЇ НІМЕЦЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті аналізуються особливості освіти в новостворених євангельських школах на території нових федеральних земель Німеччини (колишньої НДР). Подається порівняльна характеристика державних та євангельських навчальних закладів, визначається роль та місце євангельських шкіл у системі освіти Федеральних земель Саксонія, Саксонія-Ангальт та Тюрингія. На конкретних прикладах розкривається специфіка навчально-виховного процесу у євангельських школах, окреслюються сучасні форми і методи здійснення релігійної освіти, пошуки шляхів удосконалення відносин євангельських шкіл із державними школами і громадськістю.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку система релігійної освіти в Україні знаходиться в процесі становлення. Дискусії навколо інкорпорування релігійного компоненту в державні навчальні заклади поки що не дали відчутних практичних результатів. Теоретичні напрацювання поки що не знаходять свого належного практичного застосування в суспільстві. Знову ставиться питання про доцільність співпраці релігійної і державної освіти та пошук відповідного компромісу. Тому важливо звертатися до досвіду європейських країн у галузі становлення, розвитку та утвердження релігійного чинника в навчально-виховному процесі. Наша країна потребує досконалого механізму введення релігійного компоненту до шкільної освіти. Проте розробка концепції інтеграції релігійної і світської шкіл зустрічається з певними труднощами. Релігійна освіта є одним із чинників формування суспільної моралі. Особливого значення сьогодні набуває питання формування високоморальної особистості, яке можливе лише за умови комплексних підходів та поєднання теоретичних положень із конкретною практичною діяльністю. Східна Німеччина (пост-НДР) може стати в цьому аспекті прикладом для нашої держави, яка ще не знайшла належного шляху в реалізації релігійної освіти через загальноосвітні заклади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій вказує на те, що як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогіці спостерігається значний інтерес до інтеграції релігійного компоненту в систему освіти, підкреслюється його результативність у навчально-виховному процесі та формуванні цілісної особистості учнів. Релігійну освіту Німеччини досліджували О. Джуринський, З. Малькова, І. Ковровський, О. Орлова. Питання релігійної педагогіки аналізували Р. Лакманн (R. Lachmann), Б. Шредер (B. Schröder); розробкою релігійної дидактики у Східних федеральних землях займалися Міхаель Домсген (Michael Domsgen), Фрідріх Швайцер (Friedrich Schweitzer); імпіричні дослідження на базі Нюрберзького університету проводили Клавдія Штандфест (Claudia Standfest), Олаф Кюллер (Olaf Köller) та Аннет Шойнпflug (Annette Scheunpflug).

Виклад основного матеріалу. Минуло більше як двадцять років з часу возз'єднання Німеччини в єдину державу. На території колишньої НДР, незважаючи на комуністичне минуле, з'явилася низка освітніх закладів, які формувалися під впливом Євангельської церкви Федеральної землі Саксонія, Євангельської церкви Ангальт та Євангелічно-Лютеранської Церкви Тюрингії. Відійшла в історію актуальна ще 10 років тому постановка питання про те, чи потрібні на території пост-НДР взагалі євангельські школи, бо вони утвердилися, пройшовши складний період становлення, випробування, і в результаті належним чином себе зарекомендували. Доказом цього є очевидні факти: з 1989 по 2006 рр. в атеїстичній частині Німеччини було створено 33 загальноосвітні євангельські школи, серед них 24 початкові, 2 середні і 7 гімназій, де навчається 5100 школярів [1: 9]. Проте ландшафт євангельських шкіл неодноманітний: найбільше таких учбових закладів у Саксонії, а найменше (лише 3) в Саксонії-Ангальт. Різняться він не тільки кількістю учбових закладів, але і їх засновниками, профілюванням, економічним чинником та фінансовим станом.

Аналізуючи історію успішного розвитку євангельських шкіл, потрібно згадати, що навіть невеличкі початкові школи боролися за те, щоб пройти офіційний процес реєстрації, виживання і бути прийнятими громадськістю. Проте, загалом, сам процес заснування і становлення завершувався ненав'язливими прийомами і ненасильницькими методами. Кожна окремо взята школа розробила власний план розвитку і чітко дотримувалася його виконання. Досвід показав, що євангельські школи не повинні боятися ані конкуренції з державними школами, ані створеної штучної прірви, намагаючись довести, ніби вони ставлять діаметрально протилежні цілі в навчально-виховному процесі підростаючого покоління. Звісно, кваліфіковані кадри та матеріальна база навчального закладу – це основні складові запоруки успіху. Але хороша та школа, яка хоче залишатися на високому рівні, яка постійно розвивається та вдосконалюється [2: 90].

Основи євангельської системи освіти були закладені першими реформаторами – Мартіном Лютером та Філіпом Меланхтоном, які прагнули оновити церкву та створити нову християнську систему освіти. Мартін Лютер

особисто розробив модель школи в одній із церковних громад Саксонії в Лейпсінгу, яка практично була впроваджена в 1523 році і довела, що управління в освіті може бути не тільки індивідуальним, а й кооперативним.

Мотиви створення перших євангельських шкіл на території колишньої НДР були неоднозначними. Тут перепліталися місіонерські, дияконські та освітні інтереси. По мірі зростання напливу учнів, стрімко збільшувалася загальна кількість євангельських шкіл у всіх нових федеральних землях, особливо в Саксонії. Час довів, що ці школи у конструктивному плані є євангельськими. Вони здійснюють освіту в умовах свободи, плюралізму і суспільної довіри. На сьогоднішній день це вже не тільки загальноосвітні середні навчальні заклади, а й ціла низка професійно-технічних та спеціальних інституцій. Таким чином, окрім вищезгаданих 33 загальноосвітніх учбових закладів, на теренах пост-НДР у 2009-2010 навчальних роках нараховувалося вже понад 40 спеціальних коледжів, професійно-технічних училищ та навчальних центрів, що проводять підготовку кадрів соціального сектору та молодшого медичного персоналу.

Євангельські школи зробили життєво важливий внесок у розвиток освіти, хоча ще й на сьогодні середня ланка (5-9 класи) піддається критиці з боку світської школи, в той час як інтерес до професійно-технічних та спеціальноосвітніх закладів постійно зростає. Тому як церква, так і громадськість зацікавлені у підвищенні кваліфікації викладачів у закладах такого типу. Для підтримання відповідної репутації і позитивних відгуків євангельські освітні заклади надають об'єктивну інформацію про свої педагогічні та теологічні засади, а також про порядок та спосіб їх втілення на практиці.

Аналізуючи шкільну політику євангельських шкіл на території колишньої НДР, необхідно враховувати історичний чинник: євангельські гімназії мають тут свою історію і досвід. До їх числа можна віднести магдебурзьку школу, що діяла при центральному соборі міста, Ратушну гімназію Ерфурта і королівський освітницько-виховний заклад Дройсіга. Тут протягом століть нагромаджувалися богословські і педагогічні традиції, навчальні заклади впевнено утверджувалися у суспільстві. Школи такого типу з особливою повагою ставляться до своєї власної історії, яка впродовж століть характеризувалася богословськими диспуатами з громадськістю.

Вже сама назва "єкуменічна гімназія при Магдебурзькому соборі" визначає цілі навчання, що базуються на біблійних традиціях і духовних переконаннях. Ці принципи освіти і виховання втілюються на практиці, виражаючи єкуменічну відкритість та розкриваючи християнський світогляд. Важливими компонентами профілю цієї гімназії є соціологія, яка сьогодні особливо потрібна дітям і молоді, та християнське релігійне виховання, яке є обов'язковим навчальним предметом у шкільній програмі. Цікаво, що саме єкуменічні уроки релігії в Магдебурзькій гімназії при Центральному соборі (Domgymnasium) мають на меті інтегрувати різні конфесії та віросповідання. У зовнішньому вимірі на практиці в позаурочний час – це толерантне ставлення до інших, у внутрішньому – це час і місце для глибоких роздумів про духовність і власне місцезнаходження і положення в духовному світі. Важливою складовою концепції цього освітнього закладу є формування у школярів цілісної системи цінностей, в основі якої лежить виважене наукове світорозуміння та біблійні традиції християнства. З цих положень випливають педагогічні цілі і заходи закладу. Діюча концепція школи розглядається як безперервний процес розвитку богословського та етичного компонентів, які доповнюють один одного, при цьому гімназія постійно перебуває в творчих пошуках удосконаленої концепції.

У той час як єкуменічна гімназія при Центральному соборі в м. Магдебурзі була заснована в 1991 році групою переконаних етнузістів-християн, Ратушна гімназія Ерфурта була відкрита в 1992 році за ініціативою декількох церков м. Ерфурта, які взяли на себе відповідальність за її фінансування. В історичному плані Ратушна гімназія Ерфурта була заснована в 1561 році і до 1820 вела свою діяльність у монастирі Св. Августина. Сьогодні Ратушна гімназія Ерфурта втілює в життя християнсько-гуманістичні принципи. Учні проявляють любов до Бога і до ближнього, що й є основою виховання та навчання в цьому євангельському учбовому закладі. Навчальний тиждень розпочинається з загальної молитви, співу, музики та біблійної чи життєвої історії, над якою учні роздумують упродовж цілого тижня. У святкові дні тут проводяться богослужіння. Специфіка гімназії полягає у проходженні учнями соціально-дияконської практики. Особлива увага акцентується на розвитку особистості та турботливому ставленні до кожного індивіда зокрема. Для того, щоб запроваджувати у життя християнські та гуманістичні освітні ідеали, важлива роль приділяється вивченню давньогрецької та латинської мов. Богослужіння і святкові церковні служби проходять у суміжній із гімназією церкві, яка призначена не тільки для пасторів та вчителів релігії, а й для всіх учителів та учнів цього навчального закладу. Очікується, що всі школярі братимуть участь у службах Божих та в молитовному зібранні, яке відбувається щопонеділка вранці перед навчанням.

Ще відкритішою постає християнська концепція євангельської школи в м. Єна, Тюрингія. У її Статуті чітко вказано, що кількість школярів із світським світоглядом (які не належать до жодної християнської конфесії) не повинна перевищувати 30 відсотків від загальної кількості учнів, і що релігійно-виховний процес здійснюється тут не за конфесійним принципом, а кооперативно (тобто плануються певні фази навчання, коли учні діляться на групи і урок релігії проводиться згідно конфесійної приналежності – євангельської чи католицької; і є такі фази, коли урок релігії проводиться спільно, тобто він не євангельський чи католицький, а загальнохристиянський чи єкуменічний). Починаючи з 10 класу, релігійне навчання здійснюється окремо для католиків і для євангелістів, тому що представникам кожної окремо взятої конфесії доведеться скласти випускний екзамен (Zentralabitur) чи то з

євангельської релігії, чи то з католицької. Крім того, в Єнській гімназії проводиться один раз на тиждень церковна служба, участь в якій є добровільною, однак учні проявляють високу активність і зацікавленість у її підготовці та проведенні. Під час великої перерви у школі створені умови для "перебування в тиші", співу чи молитви разом із іншими учнями та соціальними працівниками. Крім того, кожен понеділок у класах починається з благословення і настанови. Школа тісно співпрацює з євангельськими і католицькими громадами. Початок і кінець навчального року ознаменований святковим богослужінням. Особливе місце у школі займає предмет "Глобальні питання", де учні поглиблено вивчають актуальні соціальні проблеми, пропонуючи власні шляхи вирішення. А це, у свою чергу, зміцнює їхні індивідуальні сильні сторони. У 9 класі учні проходять ознайомлювальну соціальну практику. Конфесійна співпраця у Єнській гімназії при здійсненні релігійної освіти служить як чинник, що утверджує особистісні віропереконання, а також сприяє відкритості по відношенню до інших конфесій та релігій.

Богословські обґрунтування початкових євангельських шкіл, порівняно з середньою школою, несуть меншу вагомість. Так можна послатися на початкову євангельську школу містечка Ашерслебен, яка в основу змісту навчання та виховання кладе біблійний образ людини, в результаті чого виховується відповідальність за власні вчинки, повага до інших, розвивається почуття гідності і досягається об'єктивна, педагогічно обґрунтована самооцінка учнів. Як і у всіх інших євангельських школах, урок релігії тут обов'язковий. Підтримується зв'язок із християнським дошкільним закладом. Шкільне життя має певну структурну сторону – школярі задіяні у підготовці та проведенні святкових богослужінь, молитовних днів і ранкових духовних роздумів. Увага зосереджується на антропологічному аспекті, який, у свою чергу, призводить до змін у педагогічно-виховному аспекті, який далі задає тон багатьом складовим початкової школи.

Цікавим є не тільки проект заснування та розробки програм навчально-виховного процесу у початковій євангельській школі при общині та дитячому центрі церкви Св. Мартіна містечка Бернбурга, але й той факт, що тут під одним дахом в Об'єднаному Дитячому Центрі діють вищезгадана початкова школа, притулок і християнський центр денного догляду за дітьми. Бернбурзька початкова школа діє на основі концепції християнської спільноти, в якій інтегруються органи управління школи, залучаючи батьків, дітей, вчителів, вихователів, а також друзів та родичів учнів. Проводяться щоденні або щотижневі ранкові молитви та шкільні церковні служби, а також тематичні молитви-роздуми. Спостерігається широкий спектр духовного життя громади та школи. Провідна ідея полягає в тому, що тут успішно практикується свобода совісті і толерантність до інакомислячих. Адміністрація школи, вчителі та учні постійно звіряють, чи не розходяться на практиці їхня поведінка й академічні цілі з людською гідністю, милістю та благодійністю.

Розглянувши низку прикладів навчальних закладів євангельського спрямування, ми приходимо до висновку про те, що всі вони мають однакові або схожі теологічні рівні обґрунтування, але по-різному їх аргументують і впроваджують на практиці. Незалежно від назви – чи то протестантська, християнська чи єкуменічна школа – її стандарти виражаються у концепції. Релігійна освіта є обов'язковою для всіх перерахованих шкіл, але по-різному розглядається здобуття духовного досвіду та співпраця з іншими місцевими громадами.

Євангельські школи вважають себе просвітницькими закладами, що відстоюють реформаторсько-педагогічні переконання. Будучи відкритими перед громадськістю, міцно вкоріненими у реформаторсько-педагогічні традиції, вони доносять набутий досвід минулих поколінь сучасній молоді. Насправді між концепціями таких шкіл майже ніколи не виникає тертя, суперечок чи непорозумінь.

За методами навчання приватні євангельські школи в нових федеральних землях Німеччини можна умовно розділити на дві групи. До першої (найчисельнішої) належать прихильники так званої Єнської школи, заснованої педагогом-реформатором Петером Петерсенем (Peter Petersen), який розробив основні форми навчання і виховання, праці, проведення урочистостей, ведення обговорень, а також запропонував ігрові елементи, які знайшли своє теоретичне і практичне відображення у навчально-виховній програмі євангельської середньої школи м. Єна. Його вчення розвинули і удосконалили молоді педагоги-реформатори, доповнивши такими ключовими поняттями, як практично-орієнтоване навчання, диференціація навчання, проектна методика та ситуативне навчання життєвому досвіду. Мета всіх євангельських шкіл, що працюють за цим ученням, полягає у тому, щоб вихованці в кінцевому результаті досягли повної незалежності шляхом щоденної самостійної практичної діяльності.

Інший напрямок пов'язують із педагогічними здобутками Марії Монтесорі. Тут основні прийоми зосереджені на створенні сприятливих умов для вільної творчої праці, яка асоціюється з цілісним і практичним підходом до навчання. Прихильники цього педагогічного напрямку не зовсім погоджуються з класичним постулатом Песталоцці про те, що сили серця, розуму і руки мають властивість до саморозвитку.

Євангельські навчальні заклади під поняттям "школа" розуміють таку інституцію, в якій урок зорієнтований на зміст і значення. Причому це стосується не тільки уроку релігії, але й усіх навчальних дисциплін, а концепція викладання тісно переплітається із засвоєнням учнями таких понять як "демократія" та "фундаментальні цінності", де справедливість, відкритість та довіра виступають на рівноправних засадах [3: 131].

Початкова школа особливу увагу звертає на позакласну та позашкільну діяльність, що є не менш важливою, оскільки навчально-виховний процес в усіх євангельських школах триває повний день. Гра на музичних інструментах, театральні гуртки, креативний дизайн, танці, дитяча бібліотека, гуртки гімнастики, жонгливання та балансу, комп'ютерні курси, тренування пам'яті та "юні детективи" – ось далеко не повний перелік, який

свідчить про те, що, з одного боку, євангельські школи спрямовані на розвиток самостійності та індивідуального потенціалу особливостей кожної окремо взятої дитини. З іншого боку, вони мають досить високі вимоги в академічному плані – їх продуктивність та успішність стоїть на гімназійному рівні. Аналізуючи навчальну концепцію євангельських гімназій, необхідно зазначити високий інтелектуальний стандарт, який представлений клубом "Римська школа", що створений на базі Християнської школи Дройсіга. Це свого роду організація, яка постійно дбає про модернізацію уроків, самостійну і творчу роботу учнів та високий інтелектуальний показник у навчанні.

Не менш результативним є профільне навчання в Магдебурзькій гімназії при Центральному соборі (Domgymnasium), де обов'язковим є вивчення трьох іноземних мов, поглиблення знань у галузі мистецтва і вміння грати хоча б на одному музичному інструменті, здобуття основ екологічної освіти, різноманітність гуртків, міжнародне співробітництво і партнерство, статус "Європейської школи", що є складовими, які готують школярів ще із шкільної парти до здобуття вищої освіти і освоєння наукової праці. У контекст змісту освіти закладено основи моральних цінностей, які на практиці відображають результат демократичної поведінки.

Особливістю Християнської гімназії в м. Єна є викладання латинської мови вже в п'ятому класі, про доцільність якої йде немало суперечок. Звичайно, Йєнська Християнська гімназія стоїть на такому ж високому науково-педагогічному рівні, як і обидві вищезгадані гімназії, зосереджуючи увагу на соціальних і глобальних чинниках, інтеграції у суспільство та освіти людей із фізичними вадами. Виховний процес побудований на "створенні команди". У Християнській гімназії в м. Єна робиться спроба через введення професійного навчання формувати у школярів соціальну компетенцію. Через ігрову методику та участь у проектах втілюється на практиці профілактика наркоманії, попередження насильства та екстремізму, розвиваються комунікативні здібності та любов до музики і театру, закладаються основи знань та вмінь у галузі економії природних ресурсів та енергозбереження.

Порівняльні дослідження, проведені Університетом Ерланген-Нюрнберг (Erlangen-Nürnberg), свідчать про високу продуктивність і успішність євангельських шкіл. Дослідження включало наступні аспекти: чи існує різниця між учнями євангельських та громадських шкіл щодо їх соціального підґрунтя та сімейного походження; чи мають місце відмінності в розумінні прочитаного учнями обох типів шкіл; чи існує розбіжність в успішності та плідності засвоєння навчальної програми з математики; який спільний чинник і відмінність у мотивації та соціальній сфері учнів обох типів шкіл; чи існують певні переваги в пануючій шкільній атмосфері; чи досягають євангельські школи особливих успіхів у конфесійному плані [4: 23].

Основні результати аналізу свідчать про те, що відсоток приватних євангельських і католицьких шкіл у системі освіти Східної Німеччини вищий, ніж очікувалося. Він становить у середньому близько 4,1 % від загальної кількості навчальних закладів, у той час як відсоток євангельських шкіл у загальнонаціональній системі освіти становить приблизно 2,2 %. У загальній кількості 140 000 учнів у Німеччині навчається у євангельських школах [4: 24]. Така кількість свідчить про істотний внесок у загальнонаціональну систему освіти, що, на думку дослідників, часто недооцінюється громадськістю.

Наприклад, показник євангельських і католицьких шкіл (гімназій та професійно-технічних училищ) у Північній Рейн-Вестфалії складає від 12 % до 15 % [4: 24]. При цьому варто згадати ще один чинник, що впливає на якість євангельських шкіл, який, правда, не дуже яскраво виражений, – це соціальна селективність. Учні, що навчаються у цих типах шкіл, виховуються у сім'ях, де самі батьки мають вищу освіту [1: 11]. Це ж саме можна стверджувати про когнітивні фактори. В емпіричному дослідженні ця перевага була врахована для об'єктивнішого порівняння обох систем.

Євангельські школи досить неоднозначні, якщо говорити про частку учнів із числа іммігрантів (переважна їх кількість походить з євангельських родин) та мовну гетерогенність. Чітко виділяється релігійна приналежність учнів: дослідження показало, що 61 % підлітків і молоді, які навчаються в цих учбових закладах, мають євангельські переконання [4: 25]. Проте цей показник не стоїть на заваді інтеграції представників інших меншин. Шкільна атмосфера в євангельських школах є приємнішою, а стосунки між учнями – душевнішими, ніж у державних освітніх закладах [4: 23]. Це стосується в однаковій мірі всіх ланок середньої школи, але показник особливо відрізняється в середній ланці зі значною перевагою на користь євангельських закладів. Стосунки "вчитель-учень" в обох типах навчальних закладів були оцінені в переважній більшості як позитивні. А от загальне задоволення школою вище в євангельських школах, ніж у державних. В євангельських школах урок релігії проходить, звичайно, на вищому рівні, ніж у державних. Значно помітнішим, порівняно із навчанням однолітків у державних школах, є здобуття та значення релігійного досвіду. Очевидно, що створенню загального позитивного клімату сприяє досвід, який ґрунтується на релігійних переживаннях та переконаннях молоді, а пізніше виливається в індивідуальну віру і в кожен конкретний аспект життя. Учні з євангельських шкіл, як підтвердило дослідження, мають високий показник готовності щодо дотримання релігійних свят, конформування та вінчання в церкві. Порівняння показало, що схильність молодих людей із євангельських шкіл до активної діяльності в церковній громаді значно вища, ніж у молоді з державних загальноосвітніх закладів. Цей ефект досягається належним чином у родинах з євангельськими переконаннями та високими духовними цінностями. Частка молоді, що не ототожнює себе з якоюсь певною конфесією, як у західних, так і в східних федеративних землях значно вища. Дослідження показало, що на території колишньої НДР цей показник сягає

44 % [4: 28]. Проте євангельські школи у східних федеральних землях, порівняно із західними, більше гетерогенні по відношенню до релігійності учнів.

Здобуття учнями навичок читання успішніше в євангельських початкових школах, ніж у державних. Тут навчальні програми і засвоєння матеріалу викладаються на третину навчального року вперед. У середній загальноосвітній ланці та в гімназіях різниці в компетенції читання майже не виявлено. Хоча можна зазначити, що показник по гімназії в Дройсігу та Йені значною мірою перевищив показник якості розуміння прочитаного, ніж середньостатистичний показник по державних гімназіях та гімназіях, де навчаються за конфесійним принципом. З математики початкова та середня ланки євангельських шкіл, знову ж таки, дають кращі показники, ніж у державних закладах. У гімназіях цей показник у загальному трохи нижчий, проте це не стосується гімназій Дроусіга та Єни. Євангельські школи успішніше, ніж державні, здійснюють базову освіту серед так званих "важких соціальних груп", особливо серед учнівської молоді із сімей іммігрантів. Відсоток здобуття компетенції з математики та читання серед учнів, що належать до груп ризику, тут значно вищий, ніж у державних школах. Те ж саме можна сказати про соціальну сферу та релігійний досвід, який сприяє встановленню теплого клімату в класі, навіть для тих школярів, які колись отримали неприємне враження від школи.

Показник мотивації навчання практично однаковий як у державних, так і в євангельських школах. Правда, серед учнів євангельських шкіл спостерігається тенденція до вищої вербальної самооцінки [5: 61]. Учні євангельських шкіл охочіше йдуть на навчання і отримують більше задоволення від шкільного життя, ніж учні в державних навчальних закладах. На запитання: "З якою метою батьки обирають для своїх дітей саме євангельську школу?" переважна більшість респондентів відповідає: "Щоб отримати добре виховання і здобути високі показники у навчанні". Зокрема, як показало дослідження, випускники євангельських шкіл краще підготовлені до самостійного життя і чіткіше окреслюють ціль майбутнього [6: 19].

Шкільна реформа загальноосвітніх державних шкіл послужила імпульсом для євангельських середньоосвітніх закладів. Дискусії щодо підвищення якості навчання в державній системі освіти стали каталізатором для євангельських шкіл. Сьогодні по всій Німеччині все частіше обговорюють, як саме покращити втілення в життя та виконання шкільних програм, що послужить важливим інструментом для підвищення якості шкільної освіти. Питання про те, хто і як має здійснювати цю процедуру, так і не вирішене і абсолютно незрозуміле: чи кожна школа свідомо візьме під посиленій індивідуальний контроль виконання програм, чи контроль буде здійснюватися представниками та інспекторами державного управління [7: 13]. Насправді, школа у Східній Німеччині ставить перед собою нові завдання у галузі релігійної освіти – це якість навчання, яка досягається професійною компетентністю викладацького персоналу, вихід із самотвореної ізоляції та подальше утвердження у свободі та плюралізмі. Адже майже половина школярів у державних школах, що відвідує урок релігії, не ототожнює себе з якоюсь конкретною релігією і тільки в школі отримує перше позитивне враження про християнство. Тому сьогодні в новоутворених федеральних землях говорять про розквіт релігійної педагогіки, що припадає на 2007-2010 рр. Цьому посприяли університети Дрездена і Лейпціга та Вища Фахова Школа Моріцбурга. Гельмут Ханіш (Helmut Hanisch) упродовж 2004-2009 років досліджував відвідування уроків релігії в загальноосвітніх школах східної Німеччини. Отримані дані свідчать про досить стабільні показники, які станом на 2008-2009 навчальний рік у початковій школі перевищують 27 % від загальної кількості учнів, у середній школі становлять 21 %, а в гімназіях сягають 32 % [8: 300]. Окрім цього, тенденцію зростання інтересу до предмету зумовили такі чинники, як висока підготовка педагогічних кадрів та розробленість навчальних програм з предмету. Станом на квітень 2010 тільки в Саксонії нараховувалося 27 початкових євангельських шкіл, 13 середніх шкіл та 6 гімназій. Ці навчально-виховні заклади стали орієнтирами в місцевому освітньому просторі [9: 2].

Висновки. Проаналізувавши концепції, зміст та завдання приватних євангельських шкіл у Східній Німеччині, ми приходимо до висновку, що ініціює та здійснює релігійну освіту в державних школах держава і церква. Усі євангельські школи були засновані релігійними організаціями або Церквою. У кожній Федеральній землі ведеться чітка підзвітність про цілі і результати навчання перед відповідними державними органами. Церква бере на себе відповідальність за зміст релігійного навчання. Навчальні програми відповідно підпорядковуються навчальним цілям, практичне значення яких, окрім багатьох інших функцій, полягає у тому, що на їх основі будуються навчальні матеріали, які використовуються у навчанні.

Урок релігії – це навчальний предмет, який тематично знайомить з релігійним аспектом діяльності і призначений як для віруючих, так і для невіруючих школярів. Віруючі мають змогу зміцнити свою віру, невіруючі, в свою чергу, через вивчення основних релігійних традицій розширюють свій світогляд.

Учні повинні навчитися сприймати та інтерпретувати релігійний аспект реальності і осмислено діяти в цій реальності. Це передбачає отримання знань про релігію, розбудову духовної компетенції, життя в спільноті і зі спільнотою, а також відповідальність за свої дії перед суспільством.

Грунтуючись на розумінні релігії та віри, релігійне навчання в євангельських навчальних закладах покликане формувати в учнів почуття відповідальності за свої думки і вчинки перед церквою та суспільством. Урок релігії має спонукати школярів до розмірковування про Бога, тлумачення світу, сенсу і цінності життя, норм поведінки, і таким чином, прийти до відповіді, в основі якої лежить одкровення і віра. Релігійне виховання надає належну теоретичну та практичну базу для прийняття особистого рішення при зіткненні з іншими конфесіями, релігіями,

віросповіданнями, світоглядами та ідеологіями, а також сприяє взаєморозумінню і терпимості по відношенню до інших і є мотивацією учнів щодо ведення релігійного життя.

Релігійне виховання здійснюється протягом усього життя, і школа відіграє важливу роль у закладанні наріжного каменя, який ляже в основу формування світогляду та переконань зрілої компетентної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Hahn M. Was leisten evangelische Schulen? – gute Schulen zwischen Anspruch und Wirklichkeit / Matthias Hahn // AUFbrüche, Heft 2, 2007. – S. 9–17.
2. Lachmann R., Schröder B. Geschichte des evangelischen Religionsunterrichts in Deutschland : Quellen / R. Lachmann, B. Schröder. – Neukirchen-Vluyn, 2008.
3. Domsgen M. Religion unterrichten in Sachsen-Anhalt / Michael Domsgen // Theo-Web. Zeitschrift für Religionspädagogik, Heft 2, 2006. – S. 129–146.
4. Standfest C. Das Profil von Schulen in evangelischer Trägerschaft – empirisch überprüft / Standfest Claudia, Scheunpflug Annette, Köller Olaf // Zeitschrift für Pädagogik und Theologie. Der Evangelische Erzieher, 58. Jg., März, 2006. – S. 21–28.
5. Schweitzer F. Die Bildungskonzeption aus religions- und gemeindepädagogischer Sicht / Friedrich Schweitzer // Kirche bildet. Bildungskonzeption der Föderation Evangelischer Kirchen in Mitteldeutschland, 2006. – S. 57–61.
6. Domsgen M. Familie und Religion. Grundlagen einer religionspädagogischen Theorie der Familie / Michael Domsgen. – Leipzig, 2006., S. 19–20.
7. Pirner M. L., Wertbindung und Professionalität von Lehrkräften an Schulen in christlicher Trägerschaft / Manfred L. Pirner // Theo-Web. Zeitschrift für Religionspädagogik 9 (2010), H.1, S. 13–14.
8. Hanisch H. Die Entwicklung des evangelischen Religionsunterrichts im Freistaat Sachsen / Helmut Hanisch // ZPTh, Heft 3, 2006. – S. 286–304.
9. Hahn M. Zum Bildungsauftrag der Evangelischen Kirche : evangelische Bildung aus gutem Grund- Vortrag auf der Synode der Evangelischen-Lutherischen Kirche Sachsens, 24.4. 2010 [Електронний ресурс] / Matthias Hahn. – Режим доступу : http://www.kirche-in-sachsen.de/doc/Bildungstag2010-Vortrag_Matthias_Hahn-Druckfassung.pdf.

Матеріал надійшов до редакції 29.04. 2011 р.

Ревинкель О. А. Особенности образовательной деятельности евангельских школ на территории бывшей Германской Демократической Республики.

В статье анализируются особенности образования в новосозданных евангельских школах на территории новых федеральных земель Германии (бывшей ГДР). Проводится сравнительная характеристика государственных и евангельских учебных заведений, определяются роль и место евангельских школ в системе образования федеральных земель Саксония, Саксония-Ангальт и Тюрингия. На конкретных примерах раскрывается специфика учебно-воспитательного процесса в евангельских школах, определяются современные формы и методы осуществления религиозного образования, поиски путей усовершенствования отношений с государственными школами и общественностью.

Revinkel O. O. The Education Peculiarities in the Evangelical Schools on the Territory of Former German Republic.

The article deals with the peculiarities of recently organized evangelical schools on the new federal lands of Germany (former GDR). A comparative characteristics of state and evangelical educational establishments is given. The role and place of evangelical schools are defined in the educational systems of the federal lands Saxony, Saxony-Anhalt and Turingen. On the definite examples of several evangelical schools the specifics of the educational process and outlines of the modern forms and methods of religious education in seeking ways of improvement of general climate in the classroom and creating relationships with public schools and the community are determined.